

מחווון תשובות לשאלון אזרחות לעולים חדשים, מס' 913131, 139, קיץ תשע"א

הנחיות כלליות:

- * במחווון זה כתובות בקיצור תשובות על שאלות המבחן והנחיות למתן הציון.
- * במחווון מוצגים רכיבי התשובה העיקריים. אם התלמיד כלל בתשובתו רכיב שאינו כלול במחווון, על המעריך לבדוק אם הוא נכון, על פי ספרי הלימוד ובהתייעצות עם מעריך בכיר.
- * במתן הציון יש להימנע מהשפעות שנובעות מכתב היד, מסגנון הכתיבה ומאורך התשובה. יש להעריך רק את מה שנדרש בשאלה, ולא יותר מכך.
- * קו אלכסון (/) מסמן תשובה חלופית (זו או זו מתקבלת באותה מידה). חלקי תשובה המובאים בסוגריים אינם הכרחיים לקבלת ניקוד מלא.
- * ההנחיות במחווון מנוסחות בלשון זכר, ומכוונות למעריכות ולמעריכים כאחד.

פרק ראשון

הנבחן צריך לענות על שתיים מהשאלות 1-3.

1. חוקה וחוקי יסוד

א. שני תפקידים של חוקה במשטר דמוקרטי:

שני הסברים – 40%+60%

- להגדיר את כללי המשחק הפוליטי וליצור מסגרת (יציבה) לשינויים בשלטון, בדרכי שלום.
- לקבוע את גבולות פעולתו של השלטון – הגבלת כוחו וסמכויותיו.
- לקבוע את התפקידים והסמכויות של רשויות השלטון ואת היחסים בין הרשויות השונות.
- להבטיח את זכויות האדם והאזרח במדינה: הצגת הזכויות והגנה עליהן מפני פגיעה אפשרית של השלטון.

ב. נימוקים של המתנגדים לחוקה בישראל:

שני נימוקים – 40%+60%

- החברה הישראלית מפוצלת, הוויכוח על הנושאים השונים בחוקה עלול להחריף את המתחים בחברה.
- כדי לקבוע חוקה צריכה להיות הסכמה, ומאחר שיש פיצול גדול בעם, ייווצר מסמך "פוסר" שיביא בחשבון את כל קשת הדעות – במקום מסמך עקרוני, כפי שחוקה צריכה להיות.
- המדינה והחברה בישראל עדיין נמצאות בתהליכי גיבוש, לכן עדיין לא הגיע הזמן לכתוב חוקה.
- העקרונות והמאפיינים של חוקה כבר כלולים במגילת העצמאות, לכן אין צורך בחוקה.
- המגילה וחוק המעבר מ-1949 עונים על דרישות החלטת החלוקה של האו"ם.
- אפשר לקיים דמוקרטיה גם בלא חוקה כתובה.
- מדינת ישראל היא מדינת העם היהודי, שרובו עדיין בגולה, ואין לחייב את כל היהודים לחוקה זו לפני שעלו לארץ (טיעון משנות ה-50).

ג. מהו חוק יסוד:

הסבר – 50%

חוק יסוד – חוק היכול להיות פרק בחוקה (על פי פשרת הררי), יש לו מעמד חוקתי / לשני חוקי יסוד יש סעיפים משוריינים או פסקות הגבלה, והוא עוסק ברשויות השלטון, בעקרונות המשטר או בזכויות האדם והאזרח.

– חוק יסוד מנוסח במונחים כלליים ללא ציון שנת חקיקה.

חוקי יסוד:

ציון שני חוקים – 20%+30%

חוק יסוד הכנסת, חוק יסוד מקרקעי ישראל, חוק יסוד נשיא המדינה, חוק יסוד משק המדינה, חוק יסוד הצבא, חוק יסוד ירושלים בירת ישראל, חוק יסוד השפיטה, חוק יסוד מבקר המדינה, חוק יסוד הממשלה, חוק יסוד חופש העיסוק, חוק יסוד כבוד האדם והאזרח.

2. מדינת ישראל כמדינה יהודית

הסבר – 100%

א. חוק חג המצות:

החוק אוסר על בעל עסק להציג בפומבי מוצר חמץ למסירה או לצריכה במשך חג הפסח, בתחומי יישוב שרוב תושביו יהודים. חוק זה מבטא את האופי היהודי של המדינה כי הוא מחייב לנהוג על פי מצוות הדת היהודית (איסור חמץ).

חוק שעות העבודה והמנוחה:

קובע את השבת ומועדי ישראל כימי מנוחה, על פי המסורת היהודית.

ב. כיצד סמל מדינת ישראל מבטא את האופי היהודי של המדינה:

הסבר – 100%

סמל המדינה הוא מנורה בת שבעה קנים אשר משני צדיה ענפי זית ומתחתיה המילה "ישראל". מקור המנורה הוא מקראי / אחד מתשמישי המשכן / תעתיק של ציור המנורה משער טיטוס.

ג. נושאים שבהם עוסק הסדר הסטטוס-קוו:

הסבר – 40%+60%

- **שבת** – יום המנוחה החוקי במדינה היהודית יהיה שבת.
- **כשרות** – בכל מטבח ממלכתי יהיה ליהודים מזון כשר.
- **אישות** – נישואין וגירושים של יהודים ייערכו במדינת ישראל על פי דין תורה / ייעשה הכול כדי לשמור על אחדות העם (חוק שמירת הדת).
- **חינוך** – תובטח אוטונומיה של כל זרם בחינוך / ללא פגיעה של השלטון באמונה ובפולחן הדתי של שום זרם בישראל.

3. הממשלה

א. תפקידים של הממשלה:

הסבר שני תפקידים – 40%+60%

- קביעת מדיניות / קבלת החלטות.
- סמכויות חקיקה / התקנת תקנות וצווים.
- התקנת תקנות לשעת חירום: תקנות מיוחדות שנועדו להגן על המדינה, ביטחון הציבור, שירותים חיוניים.
- סמכות שיורית: הממשלה מוסמכת לעשות כל דבר שאינו מוטל על פי חוק על רשות אחרת.

ב. מהי קואליציה:

הסבר – 60%

- שותפות בין כמה מפלגות (שיחד יש להן רוב בכנסת) לשם (השגת מטרה משותפת) הקמת ממשלה, על בסיס הסכם ביניהן.

מדוע עד היום הממשלות בישראל הן ממשלות קואליציוניות:

הסבר – 40%

- הממשלה זקוקה לרוב בכנסת כדי לקבל את אמון הכנסת (למנוע אי-אמון), ועד היום לא זכתה שום מפלגה ברוב הקולות הנדרש (61) כדי להרכיב ממשלה בעצמה.

ג. מקרים שבהם הממשלה מסיימת את כהונתה:

ציון שני מקרים – 40%+60%

- עם בחירת כנסת חדשה.
- אם הכנסת מתפזרת ונערכות בחירות חדשות.
- אם ראש הממשלה מתפטר.
- אם ראש הממשלה נפטר.
- אם ראש הממשלה אינו יכול למלא את תפקידו ברציפות.
- אם ראש הממשלה עובר עברה, ובשל כך כהונתו מופסקת.
- כאשר הכנסת מביעה אי-אמון בממשלה.

פרק שני

על הנבחן לענות על שלוש מהשאלות 4-8.

4. תפקידים של נשיא המדינה:

ציון שני תפקידים – 40%+60%

- חתימה על כל חוק (חוץ מחוקים הנוגעים לסמכויותיו).
- הטלה על אחד מחברי הכנסת להקים ממשלה.
- קבלת התפטרות הממשלה / ראש הממשלה.
- קבלת דין וחשבון על ישיבות הממשלה.
- אישור מינוי הנציגים הדיפלומטיים של המדינה וקבלת כתבי האמנה של נציגים זרים.
- חתימה על אמנות (הסכמים) עם מדינות חוץ, לאחר שאושרו על ידי הכנסת.
- חנינת עבריינים או הקלה בעונשם.
- השתתפות במינוי בעלי תפקידים מסוימים (מבקר המדינה, נגיד בנק ישראל, שופטים ועוד).
- הנשיא מייצג את המדינה / משתתף בטקסים ואירועים כראש המדינה.

5. ביטויים מהכרזת העצמאות לאופי הדמוקרטי של מדינת ישראל:

הצגת שני ביטויים – 40%+60%

- המדינה תשקוד על פיתוח הארץ לטובת כל תושביה.
- המדינה תושתת על יסודות הצדק, החירות והשלום.
- המדינה תקיים שוויון זכויות חברתי ומדיני לכל אזרחיה ללא הבדל דת, גזע ומין.
- המדינה תבטיח חופש דת, מצפון, לשון, חינוך ותרבות.
- המדינה תשמור על המקומות הקדושים של כל הדתות.
- המדינה תהיה נאמנה לעקרונות של מגילת האומות המאוחדות.
- ההכרזה מבטיחה לערבים אזרחות מלאה ושווה ונציגות מתאימה בכל מוסדות המדינה.
- ההכרזה קובעת ייסוד מוסדות שלטון על פי עקרון הפרדת הרשויות.

6. מאפיינים של שיטת הבחירות לכנסת:

הסבר שני מאפיינים – 40%+60%

- **כלליות:** לכל האזרחים מעל גיל 18 זכות לבחור ולכל אזרח מגיל 21 זכות להיבחר.
- **שוות:** הקולות של כל האזרחים שווים בערכם.
- **חשאיות:** כדי למנוע לחץ על הבוחרים ולהבטיח הצבעה חופשית.
- **ארציות:** הבחירות נערכות בכל הארץ באותו יום, ולאחר ההצבעה סופרים את הקולות שקיבלה כל רשימה בכל הארץ.
- **יחסיות:** כל מפלגה מקבלת מספר מושבים בכנסת לפי החלק היחסי של הקולות שבהם זכתה.
- **רשימתיות:** בבחירות מתמודדות רשימות של מועמדים / אי-אפשר לבחור באנשים מסוימים אלא רק ברשימות של מועמדים.
- **ישירות:** האזרח בוחר ישירות ברשימת מועמדים.

7. הגישה הליברלית בדמוקרטיה:

הסבר – 50%

מדגישה יותר מהגישה הסוציאל-דמוקרטית את הפרט וטובתו ואת חירות האדם והאזרח, ותומכת בצמצום התערבות המדינה בחיי אזרחיה.

מבקר המדינה:

הסבר – 50%

מבקר המדינה מבקר את גופי השלטון וגופים ציבוריים, מכין דוח שנתי לכנסת ולגופים המבוקרים. מבקר המדינה בוחן את חוקיות הפעולות, את תקינות הניהול ואת טוהר המידות של הגופים המבוקרים (נבחר על ידי הכנסת לשבע שנים).

הרבנות הראשית:

הסבר – 50%

המוסד הרבני העליון במדינת ישראל. הרבנות הראשית היא מוסד ממלכתי ומכהנים בה שני רבנים ראשיים – אשכנזי וספרדי.

– תפקידי הרבנות הראשית: לתת תשובות בענייני הלכה / לפעול לקירוב הציבור לתורה ולמצוות / לתת תעודות כשרות / לתת כשירות לכהן כרב עיר / לתת כשירות לרב לרשום נישואין.

8. חובות של אזרח בישראל:

ציון שלוש חובות – 40%+60%

- נאמנות למדינה
- שירות בצבא
- שמירת חוקי המדינה
- תשלום מסים